

SAVREMENE MIGRACIJE VISOKOSTRUČNE I KVALIFIKOVANE RADNE SNAGE U AUSTRALIJI

*Ljubica JARIĆ**

Migracije visokostručne i kvalifikovane radne snage je pojava koja zaokuplja svetsku javnost još od 60-ih godina dvadesetog veka. U većini slučajeva su se odvijale u jednom pravcu i to ka industrijski razvijenim zemljama. Uticaj ove migracije na društveno-ekonomski razvoj i razvitak stanovništva zemlje porekla i zemlje prijema se mogu prikazati preko efekta na: rast stanovništva, radnu snagu, zaposlenost i nezaposlenost, nivo plata, balans plaćanja, produktivnost, štednju i investicije, potrošnju. Pored ovih efekata neizbežno je reći i o socijalnom aspektu migracija, odnosno, problemima vezanim za integraciju, asimilaciju i multikulturalizam migranata u socijalno društvo zemlje prijema. Imigranti nose sa sobom svoje običaje, jezik, religiju i političke ideje i stalno se suočavaju sa problemima vezanim za prilagođavanje novoj sredini. Još dvadeset godina pre rođenja Hrista, Horacije, italijanski pesnik, je napisao o imigrantima: "Oni menjaju nebo, ali ne i dušu, koja sa njima prelazi more". Za odraslog imigranta je jasno da koliko god da se oblikuje i prilagođava novoj sredini neće biti nikada tipičan član zemlje prijema. On će ličiti na domicilno stanovništvo u smislu novih shvatanja, verovanja i ponašanja koje je sticao vremenom.

Svakako odlučujući uticaj na migracije ove grupe stanovništva predstavlja transfer tehnologije. Prema Konferenciji Ujedinjenih nacija za trgovinu i razvoj (UNCTAD, United Nations Conference on Trade and Development) tehnologija je neophodan input proizvodnje i kao takva se kupuje kao predmet u sledećim formama: kao kapitalno dobro, kao ljudski kapital i kao informacija.

* Centar za demografska istraživanja Instituta društvenih nauka, Beograd.

Značaj ljudskog kapitala kao tehnologije se može prikazati promenom u strukturi uvoza tehnologije zemalja u razvoju (ZUR) od 60-ih godina dvadesetog veka do danas. Tokom 60-ih godina dvadesetog veka ZUR su najčešće uvozile opremu, delove mašina, alatke i njihove delove, metode i procese proizvodnje, metode kontrole kvaliteta. U 70-im je dominirao uvoz inženjerskih nacrti, licencnih produkata, mašine dok je u 80-im godinama dvadesetog veka pa do danas za svaki uvoz tehnologije bio vezan know-how i informacije. Autor ovde ukazuje na važnost stranih direktnih investicija (SDI) preko kojih transnacionalne kompanije (TNK) posluju na međunarodnom tržištu, a čime se direktno i indirektno utiče na migracije visokostručne i kvalifikovane radne snage.

Migracije visokostručne radne snage u Australiji

Australija, kontinuirano, od otkrića u XVI veku do danas, predstavlja područje gde imigracija predstavlja bitan činilac u razvitku australijske populacije. Migracija, kao sastavni element imigracione politike, prati ekonomske fluktuacije Australije, što implicira stalne promene u broju i strukturi imigranata. Tako je 60-ih godina XX veka, usled promena u načinu proizvodnje, usmerenosti ka kapitalno intenzivnim tehnologijama, dat poseban akcenat na useljenje visokostručne i kvalifikovane radne snage.

Savremene migracije visokostručne radne snage na australijskom kontinentu čine: spoljne trajne migracije visokostručne radne snage iz zemalja u razvoju i nerazvijenih zemalja u Australiju i vice versa, tranzitne migracije stručnjaka između razvijenih zemalja (odnosi se na poslovne ljude i stručnjake koje kompanije šalju u njihove prekookeanske poslovnice), tranzitne migracije stručnjaka iz Australije ka zemljama u razvoju (nastaju kao posledica stranih direktnih investicija u ZUR čime se vrši transfer stručnjaka svih profila koji predstavljaju transfer tehnologije) i migracije studenata kao dela međunarodne razmene studenata (studenti uglavnom odlaze na školovanje u razvijenije sredine i provode nekoliko godina na univerzitetima. Jedan deo ove populacije ostaje u industrijski razvijenim sredinama, dok jedan deo svoja znanja prenosi u druge sredine).

Dijaspora u Australiji

U Saveznoj Republici Jugoslaviji odlazak visokostručne i kvalifikovane radne snage je u većini slučajeva bio jednosmeran i najčešće ka industrijski razvijenim zemljama. Razlozi su, uglavnom, ekonomske prirode, a nastali su usled društveno-ekonomske situacije u SRJ. Jedan od pravaca kretanja ovog toka je i ka Australiji. On je dobio najviše na intezitetu od 1990. godine. Migracije Srba su u zvaničnoj statistici Australije počele su da se prate kao odvojena kategorija tek od jula 1998. godine pod nazivom Federal Republic of Yugoslavia (Savezna Republika Jugoslavija), a do tada su se podaci prisajedinjavali ostalim narodima i narodnostima iz bivše SFRJ i imale naziv Former Yugoslav Republics (Bivše jugoslovenske republike). Praćenje odliva visokostručne i kvalifikovane radne snage iz SRJ, sa uvidom u egzaktne podatke, je za autora bilo nemoguće postići zbog napred navedenog razloga.

Tokove dolazaka srpskih migranata karakteriše različit obim i struktura migranata u različitim vremenskim distancama. Sa sigurnošću se može reći da je pre II svetskog rata Australija naseljavana malobrojnomo ekonomskom emigracijom. Zatim se beleži tok političke emigracije u periodu od 1947-1950. godine. Njega čini oko 15000 bivših ratnih zarobljenika i pripadnika poraženih vojnih formacija u II svetskom ratu.

U periodu od 1949-1960. godine Australiju naseljava relativno malobrojna grupa mladih koja bez pasoša i uglavnom iz avanturističkih razloga beži preko granice SFRJ i provode godinu dve dana u Evropi. Treći tok predstavlja ekonomska emigracija radnika koji su već bili zaposleni u Evropi (Nemačka i Francuska) i kvalifikovani radnici i seosko stanovništvo iz SFRJ. Četvrti tok obuhvata visokokvalifikovane radnike i stručnjake koji dolaze u periodu 1987-1993. godina sa tendencijom nastavljanja. Peti tok čine izbeglice Srbi i mešoviti parovi iz bivših jugoslovenskih republika.

Prema podacima ambasade SRJ u obrazovnoj strukturi preko 70% od ukupnog broja iseljenika su iseljenici bez kvalifikacija (nepotpuna ili završena osnovna škola), oko 20% kvalifikovani radnici i srednje stručni

kadar i oko 5-6% visokokvalifikovani radnici i stručnjaci i to zahvaljujući njihovom prilivu tokom poslednjih deset godina.

Ukupan broj srpskih migranata u Australiji se procenjuje na 70-80 hiljada. Preko 97% imaju dvojno državljanstvo, a oko 95% boravi u Australiji duže od 15 godina. Predstavljaju etničku zajednicu srednje veličine i učestvuju sa manje od 0,5% u ukupnom stanovništvu Australije. Najveći broj srpskih iseljenika se nalazi u sledećim gradovima: Melburn (sa Džilongom), Sidnej (sa Njukastlom i Vulogongom), Adelaida, Pert i Brizbejn (sa Zlatnom obalom).

Za prikaz i potvrdu podataka iz jugoslovenske ambasade u Australiji autor koristi najnoviju analizu australijskih demografa i svoju procenu struje srpskih stručnjaka u Australiji.

Analiza kojom su uključene 52 zemlje porekla imigranata u Australiji, po metodu diskriminacione analize, obuhvaćen je ukupan tok dolazaka (tok porodice, tok stručnjaka i tok izbeglica) sa ciljem da se ukaže na razliku između ovih zemalja po polu, zanimanju, zaposlenosti, obrazovanju, znanju engleskog jezika i periodu dolaska. U analizi je, kao jedna od zemalja porekla, uključena Srbija, a ne SRJ.

Grupom je obuhvaćena prva generacija imigranata zasnovana na podacima iz popisa iz 1996. godine. Analiza je pokazala da je u poredjenju klase u koju je svrstana Srbija (KS) sa klasom rodjeni Australijanci (KA) procenat radne snage prema kategorijama zanimanja (menadžeri, profesionalci, trgovci, pridruženi profesionalci), kod muškaraca, u svim zanimanjima procenat niži za 50% osim kod kategorije trgovci gde je procenat viši za 50%. Odnosno, u KS je najviše zastupljeno zanimanje trgovci, zatim slede profesionalci, pridruženi profesionalci i na kraju menadžeri. Nezaposlenost je za 50% viša u KS od KA i iznosi 16,6%. Medjutim, kod žena je situacija sasvim drugačija. Procenti radne snage u KS prema KA pokazuju na relativno mala odstupanja, a najviše je zaposlenih u grupi profesionalaca. Nezaposlenost je u KS viša za 50% od KA i iznosi 12,5%.

KS prema kategoriji obrazovanje kod muškaraca pokazuje se da ih je najviše zastupljeno sa srednjom stručnom spremom, a skoro su neznatna učešća svršenih diplomaca, magistara i doktora, i iznose 23,8%, 3,4%, 4,4% i 0,6%

respektivno. Kod žena u KS najveće učešće imaju poslediplomci, a zatim svršeni diplomci. Najveći broj dolazaka u KS je bio pre 1986. godine, da bi nakon 1995. godine počinjao lagano da raste. Najviše muških imigranata u KS se nalazi u grupi dobro znanje engleskog jezika, zatim slede: govore drugi jezik i govore engleski odlično; ne govore engleski dobro; govore samo engleski; ne govore engleski uopšte; što iznosi 34,1%, 26,4%, 20,0%, 15,3% i 2,4% respektivno. Žene imigranti slede istu tendenciju kao i muškarci imigranti prema kategoriji znanje engleskog jezika u KS, s tim što su procenti učešća po napred navedenim kategorijama različiti i iznose 34,0%, 27,7%, 23,4%, 10,7% i 3,1% respektivno.

Autor koristi dva načina procene veličine ove struje u Australiji. Prvi, na osnovu apsolutnih podataka iz poslednjeg popisa stanovništva Australije, o stanovništvu iz bivših jugoslovenskih republika, održanog 1996. godine, procenjuje se ukupno stanovništvo SRJ primenom procentualnog računa i hipoteze da stanovništvo SRJ čini 25% stanovništva iz bivših jugoslovenskih republika. Time se dobija procena ukupnog stanovništva SRJ na tlu Australije. Primenjujući hipotezu da je tokom poslednjih 10 do 14 godina došlo do naseljavanja stručnjaka iz SRJ i da oni čine 5-6% ukupnog stanovništva, množenjem ova dva iznosa dolazimo do procene o apsolutnom broju stručnjaka iz SRJ u Australiju. Ukupan broj stanovnika iz bivših jugoslovenskih republika, prema poslednjem australijskom popisu stanovništva iz 1996. godine, iznosio je 306700 (tabela 1). Na osnovu ovog podatka procenjuje se da je oko 76675 osoba iz SRJ u Australiji. Množenjem procenjenog ukupnog broja stanovnika SRJ sa procenom o procentu stručnjaka u jugoslovenskom stanovništvu u Australiji, dobija se iznos od 4217 lica.

Drugi način se razlikuje od prvog u metodi računanja procene stručnjaka iz SRJ u Australiji. Na osnovu hipoteze da je poslednjih 14 godina zabeležen veći priliv stručnjaka u Australiju, računa se koliko je u proseku godišnje stanovnika iz bivših jugoslovenskih republika naseljavalo Australiju. Na osnovu ovog proseka se računa procena ukupnog broja stanovnika u proteklih 14 godina iz bivših jugoslovenskih republika. Primenom procentnog računa (25% odlazi na stanovništvo iz SRJ) dolazi se do procene o broju stanovnika SRJ u proteklih 14 godina. Zatim se računa relativni

pokazatelj, prosek učešća struje stručnjaka u ukupnom imigracionom programu (sabiranjem humanitarnog i migracionog programa se dobijaju apsolutni ulasci, a deljenjem apsolutnih podataka *skill* struje sa ovim iznosima dobija se godišnji procenat ulaska *skill* struje u Australiju), koji se

Tabela 1.

Prva i druga generacija Australijanaca, 1996. (u hiljadama)

Zemlja	Rodjeni u inostranstvu*	Druga generacija Australijanaca	Ukupno
Velika Britanija i Irska	1124,0	1522,9	2647,0
Italija	238,2	333,9	572,1
Novi Zeland	291,4	200,0	491,4
Bivše jugoslovenske republike	175,4	131,3	306,7
Grčka	126,5	153,9	280,5
Nemačka	110,3	139,3	249,6
Holandija	87,9	142,5	230,4
Vijetnam	151,1	46,8	197,8
Kina	111,0	40,2	151,2
Ukupno stanovništvo	3901,9	3595,3	7497,2
<i>Zvor:</i> Neobjavljeni podaci Popisa stanovništva i domaćinstava Australije 1996. <i>Napomena:</i> *Veličina stanovništva je bazirana na podacima Popisa 1996. godine, a ne na procenama.			

dobija kao prosek procentualnih godišnjih ulazaka *skill* struje u ukupnom imigracionom programu. Množenjem ovog relativnog pokazatelja sa procenjenim apsolutnim brojem migranata iz SRJ dobija se procenjeni apsolutni iznos struje stručnjaka iz SRJ. Zbog razlike u definisanju *brain drain*-a, primenjen je, u ovom metodu, dodatni procentualni račun. Prema klasifikaciji, u jugoslovenskoj terminologiji struju stručnjaka čini visokostručni kadar čime se javlja potreba da se u računici primeni prosečan iznos procentualnog dela kategorije u okviru zanimanja prema Listi zanimanja koja se traže radi migracije (*MODL, Migration Occupations in Demand List*) i koja se zove *Professionals* (računa se kao prosek egzaktnih učešća kategorije profesionalaca u ostalim kategorijama u proteklih 14 godina, a na osnovu podataka koje daje Australijski zavod za statistiku, i

nakon računanja on iznosi 33%). Množenjem ovog proseka sa dobijenom procenom o broju stručnjaka dobija se broj profesionalaca iz SRJ.

Tabela 2.

**Useljavanje iz prethodne Jugoslavije
u Australiju, 1986-1996.**

Godina	Broj (u hiljadama)
1986/87	2,521
1987/88	3,242
1988/89	2,834
1989/90	1,931
1990/91	1,840
1991/92	2,450
1992/93	4,137
1993/94	4,888
1994/95	9,665
1995/96	5,798

Izvor: Bureau of Immigration, Multicultural and Population Research, *Immigration Update*, Australian Government Publishing Service, Canberra, Australian Immigration consolidated statistics

Na osnovu podataka iz tabele 2 proizilazi da je u proseku godišnje u periodu od 1986-2000. godine iz bivših jugoslovenskih republika ušlo u Australiju 3939 osoba. Množenjem ovog iznosa sa 14 godina dobija se procena o ukupnom broju doseljenika iz bivših jugoslovenskih republika u Australiju u iznosu od 55146 lica u proteklom periodu. Primenom procentnog računa (25% odlazi na SRJ) procenjuje se da je u ovom periodu broj doseljenika iz SRJ bio 13787. S obzirom da se ovde nalaze i lica koja su ušla pod humanitarnim programom, javlja se potreba uključivanja ovih iznosa u ukupan broj doseljenja, i tek na taj iznos se računa godišnji procenat *skill* struje za Australiju. Nakon toga se računa prosek godišnjih procenata *skill* struje, koja iznosi 35,2% (tabele 3 i 4). Množenjem ovog procenta sa procenjenim brojem doseljenika iz SRJ dobijamo iznos od 4853 lica koji prema klasifikaciji australijskog imigracionog programa čine struju stručnjaka iz SRJ u Australiji. Medjutim, tek kada se ovaj iznos pomnoži sa 33% dobija se procena od 1602 stručnjaka koji, prema klasifikaciji u jugoslovenskoj terminologiji, čine struju stručnjaka.

Tabela 3.
Migracioni program odobrenih viza, 1987/1988 – 1999/2000.

Migraciona kategorija/komponenta	87/88	88/89	89/90	90/91	91/92	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00
Porodica													
Bračni drug/verenik	16 000	18 700	29 000	24 500	26 300	27 800	25 100	26 100	33 550	25 130	25 790	24 740	27 000
Roditelji	10 700	11 600	10 900	10 300	7 200	5 300	4 500	5 100	8 890	7 580	1 080	3 120	(d) 500
Zavisna deca	2 000	2 300	2 100	2 000	2 200	2 700	2 500	2 500	2 830	2 200	2 190	2 070	2 350
Drugo	1 100	1 300	2 000	2 000	2 000	1 700	1 700	3 100	3 450	2 330	2 250	2 100	2 150
Neodredjeni	10 800	12 300	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Koncesiona porodica (a)	38 900	26 500	22 600	22 500	18 100	7 700	9 400	7 700	8 000	7 340	-	-	-
Svega porodica	79 500	72 700	66 600	61 300	55 900	45 300	43 200	44 500	56 700	44 580	31 310	32 040	32 000
% od ukupnog programa	65,1	58,3	55,4	54,6	56,5	66,7	68,8	58,2	68,7	60,3	46,7	47,2	45,7
Stručnjaci													
Nominacija poslodavca (b)	8 300	9 200	11 900	7 500	5 600	4 800	4 000	3 300	4 640	5 560	5 950	5 650	6 000
Poslovni tok (c)	7 300	10 200	10 600	7 000	6 200	3 300	1 900	2 400	4 900	5 820	5 360	6 080	6 000
Izraziti talenti	100	100	200	100	200	200	200	100	200	190	180	210	200
Nezavisni (d)	23 900	28 900	30 000	35 100	29 400	13 000	11 800	15 000	10 600	15 000	13 270	13 640	14 300
Stručnjaci spon. od Australije	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9 540	9 240	8 400
Neodredjeni 1.XI –	2 400	2 800	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
doseljavanja	-	-	-	-	-	-	500	9 600	3 800	980	370	180	100
Svega stručnjaci	42 000	51 200	52 700	49 800	41 400	21 300	18 300	30 400	24 100	27 550	34 670	35 000	35 000
% od ukupnog programa	34,4	41,1	43,8	44,4	41,9	31,4	29,1	39,7	29,2	37,3	51,7	51,5	50,0
Specijalna kvalifikovanost	600	800	900	1 200	1 700	1 400	1 300	1 600	1 700	1 730	1 110	890	3 000
Ukupno program	122 100	124 700	120 200	112 200	98 900	67 900	62 800	76 500	82 500	73 900	67 100	67 900	(e) 70 000

Izvor: Department of Immigration and Multicultural Affairs, *Population Flows: Immigration Aspects*, 1987-1999, Australia.
Napomena: Zbog zaokruživanja podataka totali nisu u potpunosti jednaki zbiru komponenata.
(a) Od 1. jula 1997. kategorija Konces.porodica je zamenjena sa Regionalno povezani stručnjaci sa Australijom i prebačeni su iz toka Porodica u tok Stručnjaci.
Od 1. jula 1999. promenjen je naziv u Stručnjaci – sponzorisani od strane Australije.
(b) Uključuje nominacionu šemu poslodavca, radne ugovore i regionalnu migracionu šemu za sponzorisanec.
(c) Poslovni migracioni program je promenjen u Tok stručnjaka u privrednoj sferi tokom 1991-1992. godine.
(d) Plus svaka viza koja može biti odobrena u kategoriji Odredjeni roditelji koja je proglašena u oktobru 1999. godine.
(e) Ostavlja se prostor za 5000 mesta rezerve za kontigent toka stručnjaka koji su u tražnji.
(f) Promenjen naziv kategorije Nezavisni stručnjaci od 01. jula 1999. godine.

Na osnovu australijske statistike o toku profesionalaca, oko 57% čini muška, a 43% ženska populacija. Posmatrano po polnoj strukturi za SRJ, 913 muškaraca i 689 žena profesionalaca je emigriralo u Australiju. Odstupanja procenjenih apsolutnih iznosa po napred navedenim metodama su nastala kao posledica korišćenja proseka i procena kao načina u dobijanju podataka. S obzirom da apsolutne razlike nisu velike ove procene se mogu prihvatiti kao signifikantne.

Tabela 4.
Humanitarni program odobrenih viza, 1987/1988 – 1999/2000.

Kategorija	87/88	88/89	89/90	90/91	91/92	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00
Izbeglice	5 500	3 600	1 200	9 800	3 200	3 200	4 300	3 990	4 640	3 334	4 010	3 990	4 000
Specijalni humanitarni program	5 900	7 700	10 500	-	3 550	2 300	2 500	3 680	3 500	2 583	4 636	4 350	4 300
Specijalna kategorija pomoći	-	-	-	-	2 350	5 400	5 800	5 550	6 910	3 733	1 821	1 190	900
Onshore humanitarni program (a)	-	-	700	1 500	2 900	900	100	50	-	-	-	-	-
Onshore izbeglice (b)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 258	1 588	1 830	2 000
Neodređeni (d)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	640	800
Prekoračeni (f)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	841
Ukupno Program	11 400	11 300	12 400	11 300	12 000	11 800	12 700	13 270	(e)15 050	(e)11 910	12 055	11 360	12 841

Izvor: kao za tabelu 3.
Napomena: Zbog zaokruživanja podataka total možda neće biti jednak zbiru komponentata.
(a) Odobren status ostanaka za stalno na osnovu humanitarnog razloga za sve koji su priložili aplikacije do decembra 1989. godine.
(b) Do 1996-1997. godine, Onshore izbeglice nisu računane u okviru humanitarnog programa. Za 1999-2000. godinu, ako je za više od 2000 osoba odobren azil onshore, broj osoba u struji iz inostranstva će biti smanjen za taj iznos.
(c) Ovi totali pokazuju napred navedenu odluku pod (b).
(d) U okviru onshore humanitarnog programa ova kategorija omogućuje rezervna mesta, što omogućuje Australiji korišćenje u slučaju smeštaja osoba u vanrednim humanitarnim krizama.
(e) Neodređeni, vize odobrene u 1998-1999. godini nisu uključene u total zato što nisu izdate i samim tim su prebačene u 1999-2000. godinu.
(f) Ovdje su uključena mesta koja nisu iskorišćena u okviru ranijih programa plus broj mesta koja nisu korišćena radi obezbeđivanja potpunog korišćenja humanitarnog programa.

Struktura migranata po kvalifikacijama prati glavne tokove ulazaka u Australiju u proteklih 14 godina, što znači da su zastupljeni matematičari, elektrotehničari, hemičari, mašinci, ekonomisti i medicinski radnici. Poseban aspekt predstavlja zaposlenost ove grupe migranata. U nedostatku empirijskih istraživanja za ovu ciljnu grupu, a samim tim i podataka, svi zaključci po ovom pitanju kao i svih ostalih, se oslanjaju na istraživanja australijske vlade, ali po pitanju celokupne *skill* struje. Uradjena istraživanja koja uključuju i gde su pokazane stope nezaposlenosti građana SRJ ne mogu se ovde analizirati jer su u ova istraživanja uključeni celokupni tokovi (porodice i izbeglice) što svakako nije validan podatak za *skill* struju. Medjutim, može se reći da se stopa nezaposlenosti kreće poslednjih godina u Australiji od 8,3% do 8,9%, ali je stvarna nezaposlenost za oko 5 procentnih poena viša od službeno deklarisanane. Stopa nezaposlenosti kod srpskih migranata se kreće od 12 do 15%.

Radno-pravni i socijalni položaj

Sporazum o zapošljavanju sa Australijom je zaključen 1970. godine. Mada je vreme pokazalo da je ovaj sporazum preuzak okvir za rešavanje brojnih problema radnika migranata, nastalih u uslovima krupnih promena u politikama zemalja imigracije, oni su ipak obezbedili institucionalni okvir zaštite prava i interesa tih radnika i uspostavljanje saradnje nadležnih jugoslovenskih organa i organa zemalja imigracije. Što se tiče ugovora o socijalnom osiguranju (posle raspada ranije Jugoslavije) svi su ostali na snazi, odnosno i dalje se primenjuju. Međutim, uvođenjem sankcija prema SRJ zabranjene su sve finansijske transakcije. Time je, bez obzira na postojanje međunarodnih ugovora, prekinut i transfer sredstava za isplatu penzija i drugih davanja iz inostranog socijalnog osiguranja. U tom smislu, primena međunarodnih ugovora bila je veoma otežana.

Radikalne društvene i privredne reforme u Australiji (deregulacija i restrukturiranje privrede, tržišta rada i radnih odnosa, na principima ekonomske efikasnosti, pružanje usluga u zdravstvu, obrazovanju i socijalnoj zaštiti, na tržišnim principima, itd.) u 1996. godini srpskoj etničkoj zajednici, koja u većini pripada radničkim i nižim slojevima, u socijalnom pogledu donosi neke ozbiljne neizvesnosti, pa i moguće vidnije pogoršanje položaja. Već je vidljivo usporavanje rasta nadnica, oštriji uslovi penzionisanja (pogotovu invalidskog), usporavanje rasta, pa ukidanje nekih vidova socijalne pomoći, otežavanje uslova za dovođenje članova porodice i rodbine u Australiju, smanjivanje dotacija za društvene i klupske aktivnosti, etničke škole i dr. Zbog restriktivnije socijalne politike i strožijih kriterijuma za korišćenje pomoći za nezaposlene najviše su pogodjeni migranti sa nižim kvalifikacijama, mladi koji traže posao, stariji migranti (preko 50 godina starosti) koji još ne ispunjavaju uslove za penziju i izbeglice.

Staro iseljništvo i ekonomska emigracija iz 60-ih i 70-ih godina u većini živi u siromašnim predgradjima u kojima je nezaposlenost daleko iznad australijskog proseka, a socijalni problemi, kriminal i maloletnička delikvencija prisutnija. Migrantí stručnjaci su se nastanjivali u boljim četvrtima, nakon 2-3 godine uzimali kredite i kupovali stan ili kuću, nastojali da im deca idu u bolje škole i da nastave studije. Izbeglice većinom žive u

skromnijim četvrtima, i bez obzira na relativno visoke kvalifikacije, zbog nedovoljnog znanja jezika teško nalaze posao. Žive od socijalne pomoći i rade, uglavnom povremeno, na slabije plaćenim poslovima.

Srpski iseljenici su češće zaposleni, a redje poslodavci. Mali je broj bogatih iseljenika koji su uz to i radno aktivni. Još uvek je relativno mali broj, ali u stalnom porastu, iseljenika koji imaju svoje uspešne biznise. Najčešće poslovne uspehe imaju u sektoru usluga (trgovina, ugostiteljstvo, gradjevinarstvo, molersko-farbarske usluge, hemijsko čišćenje, automehaničarske i limarske usluge, električarske itd.). U poslednje vreme izrasta grupacija mladih poslovnih ljudi koji nemaju veliki lični kapital, ali uspešno saradjuju sa bankama i finansijskim institucijama i mogu za dobre projekte da angažuju sredstva 3-5 miliona, a redje 5-10 miliona AUS \$. Zainteresovani su za manje i srednje projekte u Jugoslaviji, za kupovinu manjih firmi u SRJ koje se privatizuju i pokazuju interes za trgovinu sa Jugoslavijom. Medju njima ima i nekoliko iskusnih spoljno-trgovinskih radnika koji su se poslednjih godina iselili iz Jugoslavije, počeli sa skromnim kapitalom (50-100 hiljada AUS \$) i sada polako razvijaju poslove i sa Jugoslavijom.

Obrazovanje

Za bilateralnu saradnju u oblasti vaspitanja i obrazovanja jugoslovenskih gradjana u inostranstvu na maternjem jeziku od posebnog su značaja bili svi programi kulturno-prosvetne saradnje i zajednički sačinjeni dokumenti koje je vlada ranije Jugoslavije zaključila sa Australijom, gde spadaju programi razmene i stručnog usavršavanja nastavnika sa Australijom (Novi Južni Vels i Viktorija). Na osnovu tih dokumenata redovno su održavani sastanci mešovityh komisija, komiteta ili radnih grupa. Od formiranja SRJ i uvođenja sankcija nijedan dokument koji reguliše saradnju u ovoj oblasti nije anuliran.

Obrazovanje dece iseljenika na jeziku zemlje porekla zasnovano je na politici multikulturalizma, a iniciraju ga iseljeničke zajednice i roditelji. U Australiji se nalazi najveći broj iseljenika koji uglavnom pohađaju subotnje škole u kojima se odvija nastava etničkog umesto stranog jezika, a finansira je Ministarstvo obrazovanja i roditelji. Pored ovog, postoje i drugi oblici

nastave koje organizuju i finansiraju crkvene opštine izvan obrazovnog sistema, ali primaju i pomoć iz fondova za multikulturu.

Na primer, Crkveno-školski odbor Australijsko-novozelandske eparhije srpske pravoslavne crkve je 1992. godine formirao Odbor za osnivanje privatne srpske škole od prvog do šestog razreda, a planira da osnuje i srednje škole. Nivo nastave u etničkim školama je relativno skroman. Zavisi od stepena organizovanosti etničke zajednice, raspoloživosti kvalifikovanih nastavnika, adekvatnih programa, udžbenika i nastavnog materijala, zainteresovanosti roditelja i broja dece.

Poseban pristup u obrazovanju bi predstavljala edukacija u suprotnom smeru, odnosno ka matici. Roditelji su, u najvećem broju slučajeva, stekli obrazovanje i radno iskustvo u Jugoslaviji što im je i omogućilo da se uspešno plasiraju i znaju vrednosti našeg obrazovnog sistema, ali isto tako i nedostatke koji bi morali da se strukturalno menjaju. Treba imati u vidu da se u Australiji smanjuje broj mesta na univerzitetima i da, zbog velike konkurencije, veće šanse za upis imaju deca iz privatnih škola (koje u malom broju pohađaju srpska deca), dok se iz državnih škola na univerzitate i atraktivne fakultete mogu upisivati samo najbolji.

Ukoliko bi univerziteti u Jugoslaviji bili u stanju da organizuju studije i smeštaj studenata i odrede atraktivnu školarinu realna je pretpostavka da bi to donelo prihod atraktivnim fakultetima, doprinelo boljem organizovanju lobija i pritisku naših migranata na australijsku vladu za zaključenje međudržavnih sporazuma o međusobnom priznavanju kvalifikacija i diploma, podstaklo bolje poslovne, stručne i naučne veze sa našom dijasporom, ali i svetom uopšte, što će se u nekim zemljama zbog nagomilanih predrasuda i medijske predstave dugo i teško obnavljati. Od tako stečenih prihoda vršila bi se izdavanja za *visiting professors*, podizao bi se kvalitet univerzitetske nastave, biblioteka, laboratorija, međunarodne univerzitetske saradnje, kao i naučno-istraživačke prakse.

Univerziteti u matici moraju prilagoditi programe i nastavne planove po zapadnom sistemu školovanja, odnosno treba da idu ka boljoj organizaciji i postizanju odgovarajućeg nivoa smeštaja i ishrane u studentskim domovima i privatnom smeštaju, boljoj prezentaciji ili marketing pristupu naučno-

nastavnih programa, afirmaciji institucija mentora, da znanje i diploma budu iznad cene koja se naplaćuje. Treba da teže boljoj opremljenosti laboratorija, nabavci savremene opreme, aparata i instrumenata, nabavci stručne literature u bibliotekama (knjiga i časopisa), boljoj organizovanosti posle diplomskih i doktorskih studija, što je veoma teško ostvariti u uslovima pod kojima se nalazi univerzitet u SRJ, ali na dugi rok nešto čime bi trebalo da se stremi.

Crkva

Prihvatajući nove doseljenike Australija je kao imigraciona zemlja prihvatila i njihova religiozna ubedjenja nastojeći čak, u nekim slučajevima, da i finansijski pomogne gradnju hramova, dovodjenjem sveštenika i organizovanjem verskog života. Danas u Australiji deluju i imaju svoje hramove gotovo sve svetske crkve i sekte.

Ugled i uticaj pojedinih crkava, pre svega, zavisi od broja vernika i veličine etničke zajednice kojoj pripadaju. Otuda hrišćanske crkve imaju neosporno i najveći ugled u australijskom društvu. Pri tome katolička crkva sa ubedljivo najvećim brojem vernika ima dominirajuću ulogu, zatim slede Anglikanska crkva i Crkva ujedinjenja. Pravoslavne crkve - Srpska, Kopska, Antiohijska, Ruska, Jermenska - čak i sa velikim brojem vernika, manje se čuju i osećaju van svojih etničkih zajednica u javnom i društvenom životu Australije. Prema nekim ranijim istraživanjima u Australiji je 80% stanovnika religiozno, a samo 5% redovno odlazi u crkvu. Međutim, oni sa 750000 učesnika nedeljno, predstavljaju najmasovniji oblik društvenog okupljanja u Australiji.

Crkveni lideri svoj rastući angažman u političkom životu zemlje objašnjavaju posledicama recesije 1991-1994. godine. Crkva je zabrinuta zbog posledica nezaposlenosti u zemlji na ljude i porodice i svesna je svoje odgovornosti da na te probleme ukazuje. Tako je na insistiranje Crkve iz ekonomskog programa opozicije izbačena taksa na hranu i predlog ograničenja naknade za nezaposlenost na samo 9 meseci nezaposlenosti. U Belu knjigu o zapošljavanju i privrednom rastu Vlada je unela trudničko bolovanje, nezavisnu pomoć na tržištu rada i još neke socijalne mere, na insistiranje Australijske katoličke komisije za socijalnu zaštitu.

Crkva ne daje odgovor na brojna pitanja i probleme savremenog sveta i življenja, a dodatno je kompromitovana erozijom morala i etike sopstvenog klera, ali uprkos svemu ima značajan uticaj na ekonomska, politička i društvena kretanja u Australiji. Crkve manjih etničkih zajednica se suočavaju sa istim ili sličnim problemima, ali imaju i svoje značajne specifičnosti s obzirom na nešto drugačije mesto i ulogu u odnosu na vodeće crkve. Crkve etničkih zajednica su čuvari jezika i kulture, simbol nacionalnog identiteta i jedinstva etničke zajednice, most ka matici, inspirator i pokretač društvenih, kulturnih, obrazovnih i humanitarnih akcija, a često i političkog angažmana prema staroj domovini.

Srpska pravoslavna crkva (SPC) je zajedno sa srpskim iseljeništvom u proteklih 60 godina prošla sve faze naseljavanja Srba u Australiji. Crkva, na žalost, nije svoj potencijalni uticaj na društveni i politički establišment uložila u stvaranje boljih uslova za rešavanje brojnih ekonomskih, socijalnih, obrazovnih i drugih problema srpske etničke zajednice. Nekomunikativnost, izolacionizam i autarhičnost, odsustvo šire saradnje sa lokalnim i višim vlastima, ili bar sveštenstvom drugih pravoslavnih crkava, u mnogome su doprineli da srpska etnička zajednica ostane na marginama društvenih i političkih tokova. SPC je za većinu iseljenika čuvar srpstva, nacionalnih i kulturnih tradicija koje oni u Australiji sve teže slede. Srpske crkve u Australiji su najposećenije za Božić, Uskrs i Vidovdan, dok je krštenje, osvećivanje kuća i drugih stvari postala svakidašnjica.

Mogućnosti i spremnost migranata za učešće u privrednom oporavku SRJ

Imajući u vidu strukturu i materijalni položaj srpskog iseljništva u Australiji, njegov odnos prema SRJ i atmosferu koja trenutno vlada, nije realno u ovom trenutku očekivati neki veći interes niti masovniji odziv za učešće u ekonomskoj obnovi SRJ.

Humanitarne akcije

Ni u najtežim godinama sankcija humanitarne akcije za pomoć izbeglicama u SRJ nisu nailazile na veliki odziv. Prikupljena pomoć, koja je bila

nesrazmerno mala u odnosu na mogućnosti zajednice, išla je preko Crkve. SPC uz prilične teškoće i dalje vodi nekoliko svojih humanitarnih programa, ali zbog neadekvatnog usmeravanja sredstava i kompromitujućih incidenata u vezi sa distribucijom i korišćenjem pomoći, sve teže prikuplja sredstva u zajednici.

Štednja u jugoslovenskim bankama

Dosadašnja nelikvidnost naših banaka i problem isplate stare devizne štednje ozbiljno kompromituje svaki pokušaj obnavljanja interesa iseljenika za štednju u Jugoslaviji. Trenutno se javljaju stalni zahtevi iseljenika za isplatu starih štednih uloga. Sigurno je da iseljenici neće ulagati novac u naše banke dok se starim štedišama ne isplate njihovi ulogi ili bar ponudi prihvatljiv program isplate. Samo tako država i banke mogu da povrate kredibilitet i poverenje kod iseljenika i privole ih na štednju u jugoslovenskim bankama. Treba imati u vidu da je osnovni motiv većine iseljenika za štednju u jugoslovenskim bankama bio da izbegnu plaćanje poreza u Australiji ili umanjivanje penzija zbog posedovanja većih iznosa novčanih sredstava.

Učešće u javnim i državnim zajmovima. Srpska iseljenička zajednica ni ranijih godina nije pokazivala veći interes za učešće u sličnim akcijama. Zajam za Srbiju je imao veoma ograničen uspeh i relativno mali broj upisnika iz Australije. U sadašnjim uslovima možda bi na neki odziv naišla ponuda za pretvaranje stare štednje u državni zajam pod uslovom sigurnih garancija redovne isplate atraktivnih deviznih kamata.

Dijaspora kao tržišni i poslovni partner SRJ

Iseljeničtvo kao tržište

Iseljeničtvo sa svojim navikama, ukusom i platežnim mogućnostima predstavlja specifično i potencijalno atraktivno tržište za našu robu i usluge i zaslužuje veću i organizovaniju pažnju dela privrede SRJ. Iseljenici su potencijalno važan deo tržišta za konzervirano povrće, voće, mineralnu vodu, konditorske proizvode, gotova jela, alkoholna pića.

Iseljništvo kao tržište etničkih proizvoda

Moguće je kreiranje novog etničkog proizvoda ekskluzivno namenjeno iseljenicima. Reč je o izradi nameštaja i širokog asortimana predmeta srpskog seoskog i građanskog domaćinstva. Plasman bi se organizovao putem kataloške prodaje, prodajnog centra otvorenog u saradnji sa zainteresovanim iseljenicima ili angažovanjem lokalnog distributera. Takođe postoji tržište za robu (servisi za ručavanje i kafu, tepisi i ćilimi, itd.) koja bi nosila stare nacionalne simbole i obeležja.

Iseljništvo kao tržište srpskih usluga

Avio saobraćaj. Povratak JAT-a na australijsko tržište je od izuzetnog značaja za obnavljanje i razvoj privredne saradnje dve zemlje i srpsku etničku zajednicu.

Brodsku liniju. Za sada nijedna brodska kompanija ne pokazuje interes za saobraćaj do jugoslovenskih luka i još uvek cene prevoza brodskih tereta usporavaju razvoj privredne saradnje. Otvaranje redovne brodske linije bi bilo od strateškog interesa za razvoj privredne saradnje ne samo sa Australijom nego i regionom, olakšalo bi prisutnost na tržištima Južno-istočne Azije.

PTT saobraćaj. Jugoslovenski PTT ostvaruje solidan prihod i suficit u saobraćaju sa Australijom zahvaljujući, prvenstveno, srpskoj etničkoj zajednici u Australiji. PTT bi trebalo da ponudi širu lepezu cena svojih usluga i da kreira nove usluge i proizvode namenjene, pre svega, iseljenicima radi ostvarivanja većih prihoda.

Turizam. Iseljenici vremenom stiču nove navike i razvijaju tražnju, u zavisnosti od svrhe i karaktera putovanja u Jugoslaviju, za određenim proizvodima i uslugama. Mada još uvek odsedaju kod rodbine i prijatelja, za njih ima smisla kreirati i poseban turistički proizvod, posebno za poslovne ljude koji će sve više putovati za Jugoslaviju. Paket-aranžmani (avio prevoz, doček, transferi, smeštaj), turistički programi (dobro osmišljeni paket-aranžmani koji bi se mogli vezati i za kalendar verskih i narodnih praznika u Srbiji i Crnoj Gori) uz dobar marketing bi definitivno obezbedili značajan priliv novca. Pored odgovarajućeg dvojezičnog promotivnog i reklamnog

materijala, boljem plasmanu turističkih usluga značajno bi doprinelo ako bi iseljenik već sa kupovinom JAT-ove karte dobio ove brošure ili pri ulasku u zemlju.

Ugostiteljstvo. Sa boljom promocijom srpske nacionalne kuhinje, štampanim i video kuvarima, seminarima i demonstracijama, gostovanjima srpskih poznatih kuvara, organizovanjem nedelje jugoslovenske kuhinje u boljim australijskim hotelima, imalo bi potencijalnu tražnju, a sve to bi predstavljalo vid promocije srpskog turizma i plasmana prehrambenih proizvoda i začina. Uz sve to moguće je organizovati seminare jezika, narodnih običaja i folklor.

Pravni saveti i usluge. U ovoj oblasti veći broj advokata srpskog porekla pruža iseljenicima usluge u Australiji. Njihova saradnja sa kolegama u Jugoslaviji, kao i direktno obraćanje iseljenika advokatskim kućama u matici, nije dovoljno regulisana. Uglavnom izmiče oporezivanju i ne pruža dovoljnu zaštitu klijentima od zloupotreba i kršenja profesionalnog kodeksa.

Usluge vezane za pravni promet. Zbog nepoverenja u naše banke i činjenice da neke još uvek isplaćuju devizne doznake u dinarima, platni promet najvećim delom ide kroz iseljeničke agencije koje uz ogromne posredničke provizije daju naloge partnerima u SRJ koji devizne doznake isplaćuju primaocu u devizama. Ovaj promet se potpuno neometano odvija iako je reč o pranju novca. Šteta je višestruka, banke gube značajnu proviziju, a iz zemlje se ilegalno iznose nemali iznosi strane valute što negativno utiče na poverenje privrednika u naš bankarski sistem. Medjutim, sa promenama u bankarskom sistemu očekuje se i stabilizacija ovog problema.

Usluge vezane za promet nekretnina. Iseljništvo zainteresovano za kupovinu i prodaju nekretnina suočava se sa velikim teškoćama i rizikom u obavljanju ovih transakcija. Zbog velike udaljenosti najčešće se daje nekome (advokatima, rođjacima) punomoć u Jugoslaviji da u njihovo ime i za njihov račun obavi kupovinu/prodaju. Ovo dovodi do neostvarivanja potencijalne dobiti agencija (od usluga) i države (od poreza na prihod, ali i promet nekretnina). Za sada se provizije često isplaćuju na račune u inostranstvu što izmiče svakoj kontroli i oporezivanju.

Usluge domova za penzionere i stara lica, u oblasti zdravstva i radne rehabilitacije. Ovo je moguće ostvariti ako se zaključe odgovarajući sporazumi sa australijskim zdravstvenim i osiguravajućim organizacijama.

Iseljništvo kao partner

Ulaganja u jugoslovensku privredu. Pored opštih preduslova (pravna i poslovna sigurnost, poreska politika, jednostavna administrativna procedura) neophodno je organizovati i obezbediti bolje informisanje emigranata o mogućnosti ulaganja u srpsku privredu, započinjanje sopstvenih ili zajedničkih privrednih poduhvata. Treba da postoje više informacija o postupku i mogućnostima preduzetništva i osnivanja sopstvenih firmi u SRJ, firmama koje se privatizuju, projektima i mogućim partnerima za zajedničke poduhvate u SRJ, Australiji i trećim zemljama. U Australiji je mali broj emigranata koji imaju značajan raspoloživi kapital za poslovne poduhvate, a nešto je veći broj onih koji mogu da angažuju sredstva banaka (3-5 mil. AUS \$) ili privatnih investitora (5-10 mil. AUS \$) za sigurne i atraktivne projekte. Njihov interes za ulaganja i poslove u Jugoslaviji direktno će zavisiti od atraktivnosti uslova, brzine povratka uloženih investicija i veličine dobiti. Angažovanje naših migranata je moguće na malim i srednjim projektima. Međutim, u Australiji radi i deluje i jedan manji broj naših migranata koji mogu, kao brokери i agenti posrednici, uz odgovarajuću proviziju, pomoći u zaključivanju poslova veće vrednosti.

Privredni lobi. S obzirom na obostrani ograničeni interes za međusobnu saradnju, pokidanost nekadašnjih veza sa poslovnim svetom, nedovoljnu informisanost i mali broj naših bolje stojećih poslovnih ljudi, trebaće vremena da se izgradi neki uticajniji poslovni lobi u Australiji. Etničke privredne komore (do sada su osnovane u Sidneju, Adelaidu, Melburnu i Brizbejnu) nastoje da privuku bankare, špeditere i poslovne ljude iz drugih etničkih zajednica, ali sve to za sada sa ograničenim uspehom. Postepeno nastoje da se povežu sa državnim komorama, koje stimulišu formiranje i razvoj etničkih komora u funkciji valorizacije australijskog multikulturalizma na privrednom planu. Ove komore po sastavu i broju članova tek treba da se osposobe za uspešnije animiranje australijskih poslovnih ljudi za saradnju sa jugoslovenskom privredom. Ove komore su, pre svega, izraz interesa srpskih iseljenika da se, vodjeni svojim poslovnim

interesima, samoorganizuju i afirmišu kao partneri (ili posrednici) i jugoslovenskoj i australijskoj privredi.

Politika

U Australiji nema temeljnijih socioloških i politikoloških analiza političke i društvene elite. Međutim, najpovršnije analize pokazuju, a niko ne osporava, da u australijskom političkom životu, bez obzira na deklarirani multikulturalizam, prohodnost imaju samo Australijanci britanskog ili irskog (katolici 5-6 generacija) porekla, sa visokim obrazovanjem i u ogromnoj većini muškarci. U visokoj administraciji mogu proći i Australijanci sa dalekim nemačkim poreklom, u poslednje vreme i Grci (druga generacija) i delimično Kinezi. Za doseljenike sa ne-engleskog područja opšti preduslov za iole ozbiljniji politički angažman je da je rođen u Australiji, besprekorno zna engleski jezik, solidno poznaje australijski politički sistem i mehanizam, pravila i praksu funkcionisanja političkih i društvenih institucija, ima visoko obrazovanje i potpuno je asimiliran.

U multietničkim forumima etnička zastupljenost je veća ali nosioci funkcija po pravilu nisu birani od svojih etničkih zajednica nego od australijskog političkog establišmenta. Struktura izabranih je solidno obrazovan, dobro asimiliran srednji stalež i najčešće druga generacija. Inače je prisutna praksa da politički establišment i mediji sami kreiraju lidere etničkih zajednica, birajući one koji su dostupniji i komunikativniji i predstavljaju ih kao glas neke zajednice, a koji zapravo govore samo u svoje ime. Istina je, zapravo, da migranti nisu značajnije uključeni u australijski život, ali je zato borba za njihove glasove već godinama svakodnevno prisutna, i to ne samo na izborima. Partijski predstavnici i poslanici, koji su zaduženi za etničke zajednice, često nemaju dovoljno, nekada ni elementarna znanja o glavnim političkim temama u zemlji porekla dotične etničke zajednice.

Srpska zajednica uprkos svojoj brojnosti nikada nije imala iole ozbiljniji uticaj na australijske političke tokove, pogotovu na planu izbora nosilaca političkih i javnih funkcija. Mada Srbi nisu apolitičan narod (što je ovde važno za Italijane) decenijama su više nego simbolično uključeni u australijski politički život. Srbi odbornici, sindikalni i partijski funkcioneri ili aktivisti mogu se, za poslednjih 60 godina, gotovo po imenima nabrojati.

Srpska zajednica je nepoznata široj australijskoj javnosti, a njihov uticaj na glavne političke institucije je zanemarujući.

Razlozi su uglavnom poznati: niska kvalifikaciona struktura, nepoznavanje jezika i odsustvo neophodnih znanja za delovanje u australijskim političkim institucijama, duboke i brojne podele (etničke, političke, geografske, generacijske), opterećenost otadžbinskim političkim temama, samoizolacionizam. Dodatni razlozi, posebno kod migranata koji su došli u talasu 70-ih, su namera povratka u Jugoslaviju i privremenost boravka, težak rad (često i u dve smene), nezainteresovanost za australijske teme, neobrazovanost. Struktura srpske etničke zajednice se u proteklih desetak godina rapidno menja, a obrazovni i socijalni sastav sa dolaskom stručnjaka i izbeglica (po pravilu sa solidnim kvalifikacijama) se vidno popravlja. Medjutim, novi migranti preokupirani rešavanjem svog profesionalnog i materijalnog položaja, nemaju interesa za ma kakvo društveno okupljanje ili političko delovanje na nacionalne i etničke teme. Osim toga, to je kategorija koja sebe vidi kao srednji stalež, žele brzu asimilaciju, a njihovi interesi se u mnogome razlikuju od interesa većine našeg iseljeničtva.

Svakako je značajno formiranje, krajem 1991. godine, Srpskog nacionalnog saveza (SNS) sa zadatkom da sačini program, artikuliše i reprezentuje interese svih srpskih nacionalnih organizacija. Tek od 1995. godine datiraju sadržajni i organizovaniji kontakti sa vladama i članovima parlamenta federalnih država, ali i prvi kontakt sa Saveznom vladom, opozicijom i nekolicinom članova oba doma Saveznog parlamenta. Učinjen je i neuspeo pokušaj da SNS i srpska zajednica počnu da grade svoj lobi u Kanberi. Do tada je gotovo sav politički angažman Srba bio na srpskom jeziku i u njihovim klubovima, a time i nedostupan široj australijskoj javnosti.

Informisanje

Srpska etnička zajednica ima u Australiji dva lista, dva televizijska časa i veliki broj radio časova na srpskom jeziku. Pored informisanja o aktivnostima unutar zajednice, vodeća etnička glasila najviše prostora posvećuju zbivanjima u SRJ, politici i stavovima opozicija, aktivnostima i stavovima SPC. Izvori informacija su SRNA, izveštaji TANJUG-a, kao i privatnih agencija (Avala, Beta) i slobodnih novinara. Primećuje se i sve

češće korišćenje tekstova na Internet-u. Profesionalni nivo iseljeničkih glasila (posebno radio časova) je nizak. Medjusobna saradnja iseljeničkih glasila ne postoji.

Kultura

Potreba za prezentacijom srpskih međunarodno priznatih vrednosti iz kulturne baštine i modernog stvaralaštva u široj australijskoj javnosti se javlja kao nužnost. Upravo bi podrška najnovijeg talasa stučnjaka i intelektualaca u tome pomogla. Programi i sadržaji masovne kulture i estrade su prepušteni jugoslovenskim i iseljeničkim agencijama. Javlja se potreba za intenzivnijom saradnjom iseljeničkih i matičnih amaterskih KUD, razmenom poseta, gostovanja i dr. Međutim, najnoviji talas intelektualaca i stručnjaka drži se po strani i u većini ne učestvuje u društvenom životu iseljeničkih organizacija. Aktivnosti i sadržaji koje nude te organizacije ne zadovoljavaju njihove društvene i kulturne potrebe i interesovanja.

Sa demografskog stanovišta visokostručna i kvalifikovana radna snaga određuje obim, starosno-polnu strukturu, nivo obrazovanja i kvalitet stanovništva zemlje. Sa stanovišta zemalja prijema stepen stručnosti kod migranata je vrlo bitna odrednica zaposlenosti i brzine asimilacije u novoj sredini. Poslednjih godina je Vlada Australije dala značaj na privlačenju stručnih migranata priznavši time njihov značaj u doprinosu ekonomskog razvoja zemlje. Istraživanja u Australiji sugerišu da migranti stručnjaci imaju značajno nižu stopu nezaposlenosti, veću sposobnost da brže nadju posao i imaju više dohotke, a samim tim i troškove života, što implicira dalju težnju za privlačenjem stručnjaka.

U ukupnom migracionom programu odobrenih viza godišnje u proseku 55,2% migranata se nalazi u kontingentu radne snage, od kojih je 62,5% stručnjaka. U strukturi zanimanja prioritet imaju opšti menadžeri, knjigovodje i profesionalci u oblasti kompjuterske tehnologije. Tržište radne snage čine 76% Australijanci, 14% migranti sa ne-engleskog govornog područja i 10% migranti sa engleskog govornog područja. Oko 93% migranata stručnjaka koji čine radni kontingent sa ne-engleskog govornog područja, 91,5% migranata stručnjaka sa engleskog govornog područja i 93,4% Australijanaca koji čine radni kontingent su zaposleni.

Australijanci su, svakako, najviše zastupljeni na tržištu radne snage u odnosu na migrante. Posmatrano po polnoj strukturi, stope učešća muškaraca i žena Australijanaca na tržištu radne snage su 75,9% i 57,7% respektivno. Kod migranata sa ne-engleskog govornog područja iznose 63,2% i 43,0% respektivno, a kod migranata sa engleskog govornog područja iznose 74,0% i 54,1% respektivno. U svim grupama je stopa zaposlenosti žena stručnjaka znatno niža od muškaraca posmatrano u relativnim pokazateljima. S obzirom na zastupljenost na tržištu radne snage po mestu rođenja, Australijanke su u većem broju zaposlene u odnosu na migrantsko žensko stanovništvo.

Ovde je neizbežno napomenuti da će se uticaj migracija visokostručne i kvalifikovane radne snage odraziti na odlazak za stalno, a i privremeno, sve većeg broja stručnjaka iz Australije. Broj Australijanaca koji napuštaju zemlju se povećava i ovaj trend će se, najverovatnije, nastaviti kao rezultat povećanja internacio-nalizacije tržišta rada i globalne tražnje za visokvalifikovanim radnicima.

Emigracija stručnjaka iz SRJ u Australiju je uglavnom van organizovane društvene saradnje i komunikacije sa maticom. Mogućnosti koje nude iseljenici su od neprocenjive važnosti i vrednosti za SRJ što zahteva određeni pristup rešavanju ovog problema. Politike, mere i akcije treba da budu usmerene ka budjenju svesti i animiranju ove grupe migranata radi njihovog aktivnog uključenja u društvena, politička i kulturna dešavanja kako u zemlji prijema, tako i u zemlji porekla. Realno je očekivati da će na dugi rok ova snaga iseljenika biti tržišni i poslovni partner SRJ što ukazuje na važnost uključivanja ove problematike u spoljnu politiku naše zemlje.

Priliv stručnjaka predstavlja sastavni deo imigracione politike. Kao sastavni deo radne snage, priliv stručnjaka utiče na ekonomski razvoj Australije. Iako je težište imigracionog programa na stalnim migracijama stručnjaka, podaci pokazuju da u neto dobitku migracija dugoročne migracije sve više preovladavaju. Ovo je pokazatelj da će savremene migracije stručnjaka činiti značajni deo svetskih migracionih kretanja u budućnosti. Kao potvrda tome je kretanje na australijskom tržištu radne snage. Iako u proseku godišnje udje na tržište rada oko 30000 stručnjaka za stalno, sve veći broj Australijanaca napušta tržište radne snage, što iznosi u proseku godišnje oko 32000. Ovo

predstavlja odraz australijske povećane integracije u svetsku ekonomiju. Više Australijanaca odlazi u inostranstvo na školovanje i radi zaposlenja, dok stranci u velikom obimu dolaze iz istih razloga u Australiju. To predstavlja posledicu globalizacije poslovanja, stvaranja međunarodnih tržišta radne snage i jeftinog putovanja.

Savremeno kretanje stručnjaka je pojava koja utiče na kvalitativne osobine stanovništva, koje zavise od dostignutog društveno-ekonomskog razvoja, opšteg stepena obrazovanosti stanovništva, stepena razvijenosti obrazovnog sistema i mogućnosti školovanja, kako u zemljama porekla tako i u zemljama prijema (u Australiji). U većini slučajeva ono utiče na poboljšanje kvalitativnih osobina stanovništva zemalja prijema. Iako je ovaj proces u najvećem broju slučajeva ireverzibilan, sve zemlje koje su uključene u ovaj proces treba da usmere sva moguća sredstva ka ublažavanju ovog procesa. Posmatrano sa međunarodnog stanovišta, savremeno kretanje stručnjaka je nezaustavljiv proces. Svet polako postaje jedno tržište visokostručne i kvalifikovane radne snage gde *brain drain* ne postoji, već postoji samo slobodno kretanje jednog od faktora proizvodnje. Radna snaga se kreće u zemlje koje imaju potražnju za njima i gde doprinosi povećanju marginalne produktivnosti. Emigracija je veoma važno sredstvo za prenošenje informacija i tehnologija.

Literatura

- APPLEYARD, R. T. (1988). *International Migration Today, Volume I: Trends and Prospects*, (Unesco, University of Western Australia).
- APPLEYARD, R. T. (1989). "International Migration and Developing Countries", *The Impact of International Migration on Developing Countries*, (Paris: OECD).
- COMMONWEALTH OF AUSTRALIA (1952). *Demography 1952, Official statistics, Bulletin No. 70*, (Canberra: Commonwealth Bureau of Census and Statistics).
- COMMONWEALTH OF AUSTRALIA (1993). *Immigration Update*, (Department of Immigration and Multicultural Affairs).
- COMMONWEALTH OF AUSTRALIA (1999). *Immigration Update*, (Department of Immigration and Multicultural Affairs).

- COMMONWEALTH OF AUSTRALIA (1993/94). *Australian Immigration, Consolidated statistics, Number 18*, (Canberra: Australian Government Publishing Service).
- COMMONWEALTH OF AUSTRALIA (1996/97/98/99). *Immigration Flows: Immigration Aspects*, (Department of Immigration and Multicultural Affairs).
- FISSEHA-TSION, M. (1988). *International Transfer of Technology to Developing Countries: A Study on the Significance of Fiscal Policy for Technology Transfer for Development*, (Amsterdam).
- GLASER, W. (1978). *The Brain Drain, Emigration & Return*, UNITAR Study (United Nations Institute for Training and Research), Report No. 22, (Oxford: Pergamon Press).
- HEAD, B. & J. WALTER (1987). *Intellectual Movements and Australian Society*, (Oxford University Press).
- HIEMENZ, U. & K.W. SCHATZ (1979). *Trade in Place of Migration*, (Geneva: International Labour Office).
- KELVIN, P. & J.E. JARRETT (1985). *Unemployment, Its Social Psychological Effects, European Monographs in Social Psychology*, (Cambridge University Press).
- MATKOVIC, G. (1994). *Demografski činioci i ponuda radne snage*, (Beograd: Ekonomski institut).
- STAHL, C. (1988). *International Migration Today, Volume II: Emerging Issues*, (UNESCO, University of Western Australia, Centre for Migration and Development Studies).
- UNITED NATIONS (1973). *Population Growth and Investment, The Determinants and Consequences of Population Trends, Volume I*, (New York: United Nations).
- VELJIĆ, Z. (1994). "Iseljeničke biblioteke"; (1995). "Osnovni podaci o Australiji"; (1995). "Srpska zajednica i politički život Australije"; (1996). "Australija, aktuelna kretanja i tendencije"; (1996). "Crkva u Australiji"; (1996). "Stav Australije tokom JU krize i odnos prema SRJ"; (1996). "Srpska zajednica u Australiji i izbori 1996."; (1996). "Naši građani na stalnom boravku i iseljništvo u Australiji"; (1996). "Obrazovanje i vaspitavanje dece migranata u Australiji"; (1997). "Društveno okupljanje jugoslovenskih građana i iseljenika u Australiji", neobjavljeni interni podaci Jugoslovenskog konzulata u Sidneju.

Ljubica R. Jarić

Savremene migracije visokostručne i kvalifikovane radne snage u Australiji

Rezime

Imigracija je uvek predstavljala ključnu karakteristiku australijskog društvenog i ekonomskog razvoja. Australijski administratori odvajaju migracioni i humanitarni program. Migracioni program ima dva toka: porodica i stručnjaci. Nešto manji, tok specijalne kvalifikovanosti uključuje grupe kao što su raniji australijski građani i raniji stanovnici koji su zadržali svoje veze sa Australijom. Tok stručnjaka australijskog migracionog programa je specijalno napravljen za grupu migranata koji su stručni ili poseduju izvanredne sposobnosti kojima će doprineti australijskoj ekonomiji. Migracije ljudi sa kvalifikacijama i odgovarajućim radnim iskustvom u Australiju mogu pomoći u rešavanju problema nedostatka stručnjaka u Australiji i povećavanju veličine, nivoa kvalifikovanosti i produktivnosti australijskog tržišta radne snage. Stručnjaci migranti su, uglavnom, zaposleni u menadžerskim, administrativnim, profesionalnim ili paraprofesionalnim zanimanjima ili su trgovci. Stalno kretanje predstavlja glavni elemenat neto međunarodnih migracija. Australija ima iskustvo ne samo u privlačenju visokokvalifikovanih stručnjaka za stalno, već i u dugoročnim kretanjima kao posledicu globalizacije poslovanja, stvaranja međunarodnog tržišta radne snage i obrazovanja i jeftinog putovanja. Visina dugoročnih kretanja je pod jakim uticajem, dvostruko, domaćih i međunarodnih uslova razvoja, posebno ekonomskih. Sve više Australijanaca odlazi u inostranstvo na rad i studiranje dok stranci dolaze u Australiju u velikom broju iz istih razloga.

Migracija stručnjaka u SRJ je najviše korelisana sa ekonomskom situacijom u zemlji. Tok stručnjaka iz SRJ u Australiju je značajno povećan od 1990. godine. U australijskoj zvaničnoj statistici odvojeni podaci za SRJ su dostupni od jula 1998. godine. Pre jula 1998. godine komponenta SRJ je činila značajno učešće u totalu bivše jugoslovenske republike. Procenjeni tok srpskih stručnjaka u Australiji iznosi oko 4500 osoba.

Ključne reči: *migracije visokostručne i kvalifikovane radne snage, obrnuti transfer tehnologije, imigraciona politika, Australija, tržište radne snage*

Ljubica R. Jarić

Contemporary Skill Migration in Australia

Summary

Immigration has always been a key of the Australian social and economic development. Australia administers separate Migration and Humanitarian Programs. The Migration Program has two streams: Family and Skill. The smaller Special Eligibility stream includes groups such as former Australian citizens and former residents who have maintained ties with Australia. The Skill stream of Australia's Migration Program is specifically designed to target migrants who have skills or outstanding abilities that will contribute to the Australian economy. The migration to Australia of people with qualifications and relevant work experience can help to address skill shortages in Australia and enhance the size, skill level and productivity of the Australian labour force. Skilled migrants were mainly employed in managerial, administrative, professional or paraprofessional occupations or as traders. Permanent movement represents the major element of net overseas migration. Australia has experienced not only permanent influx of skilled but long-term movement as an affect of globalisation of business, the creation of international labour and education markets and cheaper travel. The level of long-term movements is strongly influenced by both domestic and international conditions of development, particularly economic conditions. More Australians are going overseas to work and study and foreigners are coming to Australia in larger numbers for the same reasons.

Skill migration in FRY is mostly correlated with the economic situation in the country. Skill stream from FRY to Australia has been significantly increased since 1990. In the Australian official statistics separate data for the FRY has been available since July 1998. Prior to July 1998. FRY component was substantial proportion of total Former Yugoslav Republics. Estimated Serbian skill stream is around 4500 people.

Key words: *skill migration, reverse transfer of technology, immigration policy, Australia, labour force*